ხელოვანი და პედაგოგი

სვიმონ სხირტლაძეს უყვარდა ძლიერი გამოთქმები და ქცევები.

"თუ ღვთის პირიდან გადავარდნილი არ ხარ, მოხვალ ჩემთანო", არავის გამოუყენებია, არც ვინმეს გაუგია მიპატიჟების ამგვარი წესი. იქნებ ეს ერთადერთჯერ ითქვა, მაგრამ ის კატეგორიული იყო. არც მას სურდა ღვთის გარეგანი ყოფილიყო ის, ვისი წვევაც გაახარებდა.

ფანჯრიდან ხელჯოხს გადმოაგდებდა ტროტუარზე, თავისი მომცრო ბინის პარმაღის წინ, რაკი თავად ძირს ვერ ჩამოვიდოდა სტუმრის შესაგებებლად. იყო რაღაც რიტუალური ამ სპონტანურ მოქმედებაში. ეს ნამდვილად რიტუალური აქტი იყო, რაღაც ძველისძველი: მან აღჭურვა თავისი განუყრელი ხელჯოხი, როგორც სამეფო კვერთხი, უფლებამოსილებით, მას გადააბარა თავისი მყოფობა.

არიან ადამიანები, რომელთაც ახსოვთ ყოველი მისი ქმედება და სიტყვა.

მათემატიკური ინტერნატის მოსწავლეებს პირველგაცნობისთანავე შეეძლო "დამუქრებოდა": "დაგავიწყებთ კვადრატულ ფესვებს!" შესაძლოა, ფრაზა სხვა იყო, მაგრამ "მუქარის" არსი ცხადი უნდა იყოს: სვიმონი არც ერთ საგანს არ უარყოფს, მაგრამ ერთს, თავის სანუკვარს, განმატკიცებს და სწორედ ამ მიზნით შედის საკლასო ოთახში, რომელიც მას ნამდვილად უნდა ევიწროებოდეს.

განგებამ ისე ინება, რომ მას ორ ასპარეზზე გამოეჩინა თავი. კლასში და ქართული სუფრაზე. ორივეგან იყო სიტყვები და ქმედებანიც. ორივეგან გამოვლინდა მისი, როგორც ხელოვანის და პედაგოგის (ანუ გამძღოლის, მისი ეტიმოლოგიური მნიშვნელობით) მოწოდება. ერთიც და მეორეც გაძღოლას მოითხოვდა.

სვიმონის თამადობის ლეგენდარულობა მის სიცოცხლეში დაიწყო. ამ ინსტიტუტს მან შესძინა რაღაც თავისი პიროვნული უნიკალობიდან, რაც ვერ გადაიქცეოდა ქრესტომათიულად. ვერავინ გაიმეორებდა. დარჩა მის პოეტურ ლიცენციად ქართული სუფრის ზეპირ ისტორიაში.

მისი ხსენებისას და შემდეგ მისი გახსენებისას ყველაზე ხშირად ერთი გარკვეული ხატი წარმოგვიდგება თვალწინ: სიმონ სხირტლაძე მუდამ ფეხზე მდგარი, მყარად დაბჯენილი ძლიერ ფეხს, განუყრელი არგნით ხელში, მომღიმარი, თითქოს სიცილში გადასული ღიმილით - ეს მისი პიროვნების გარეგნული ატრიბუტებია. ის დგას მეტყველი სახით, მეტყველი ღიმილით, რომელიც თითქოს საკუთარ თავშივეა ჩაბრუნებული, თითქოს თავის თავს უღიმოდეს, მაგრამ ის ყველას ეკუთვნის, როგორც მისი წარმოთქმული სიტყვები ეფრქვევა ყველას.

ვხედავ, ის დგას სუფრის თავში და აფრქვევს ღიმილს, ყველას მიმართ კეთილგანწყობილი. ის სუფრის სულია, სუფრა კი პრობლემაა საქართველოში, როგორც ონტოლოგიურ, ისე მენტალურ პლანში. ქართველის ცნობიერებას აწვალებს მასზე ფიქრი. ის ბევრი სპეკულაციის, უზომო შესხმის, დაუმსახურებელი ქილიკის და ამრეზის საგანია. ქართულმა ფიქრმა ვერ მოინელა იგი, როგორც სხვა ბევრი რამ ყოფასა და კულტურაში, თუ პოლიტიკაში, თუმცა თითოეულს გონებაში უზის მისი იდეალური სახე, მისი ჯერარსული ხატი, რომლის ხორცშესხმის მომსწრე არასოდეს ყოფილა. მაგრამ ამ წუთისოფელში, ამ (პლატონს თუ გავიხსენებთ) გამოქვაბულის აჩრდილთა შორის, შესაძლებელია, ადრეულ ბავშვობაში ჩვენ გვინახავს ან ხილვასავით მოგვჩვენებია, სრულყოფილი სუფრა, როგორც იდეალური კონსტიტუციური მონარქია.

ყოველ მოვლენას ამ ფენომომენალურ სამყაროში არსებულს თავისი შინაგანი მხარეც აქვს. ქართულ სუფრასაც, თუმცა ის მყარად არის გამჯდარი საქართველოს ყოფაში მის მეორე ბუნებასავით, არ არის მხოლოდ ყოფითი მოვლენა. არის ანდერძი, რომელიც მოგვიწოდებს "სმა-ჭამა დიდად შესარგი" და გვახსენებს ქართულ სუფრას, მაგრამ განა მხოლოდ "სმა-ჭამისათვის" იკრიბებიან თანამეინახენი? ან რას მიგვანიშნებს "დიდად შესარგი"? ის კაცი, რომელიც სუფრის თავში დგას, ფეხს მყარად რომ ებჯენება, ნამდვილად ამისათვის არ მოსულა. არამედ მოვიდა და დგას აქ რაღაცის აღსასრულებლად, რასაც ყველა გრძნობს, მაგრამ მისი გამომხატველი სიტყვა ყოველთვის ტრივიალურია.

რომაელთათვის თანამესუფრეთა მინიმალური რაოდენობა სამი იყო, მაქსიმალური და, ამავე დროს ოპტიმალურიც, - ცხრა. ცხრის უმეტესი სიმრავლე უმართავად უჩნდათ. ღვინის სტიქია ეწინააღმდეგება, უარყოფს წესრიგს. მაგრამ ქართული სუფრა ამტკიცებს გამონაკლისს, ის გვეუბნება, რომ სიმრავლის მართვა შესაძლებელია. როგორ? ის ხელოვნებად უნდა გარდაიქმნას, რაკი დენადია - მუსიკალურ-დრამატულ ხელოვნებად, რომელსაც აქვს თავისი დასაცყისი და დასასრული. სუფრა შეიქნა თითქოს ნოეს აღმოჩენის გასამართლებლად. და თუ წარღვნის გმირმა, წყლის სტიქიას სძლია, მან ღვინის საიდუმლო თავის თავზე გამოსცადა ესოდენ სამარცხვინოდ და იძლია მისგან, ქართული სუფრის გენიამ სიტყვით და წესრიგით სცადა მისი ძლევა-მოთრგუნვა.

ღვთიურ ლიტურგიას თუ სადმე რამენაირად შესატყვისი აქვს ყოფაში, ეს ადგილი სწორედ სუფრა იქნება, და თუ ზოგიერთი მნიშვნელოვანი რამ, რაც ლიტურგიის დროს ხდება კვერექსებიდან დაწყებული საგალობლებამდე და ზიარებამდე, უშუალოდ ეკლესიის წიაღიდან არ გადმოსულა, მის ძლიერ ანაბეჭდს მაინც ატარებს სუფრაზე. განსაკუთრებულ მოსახსენებლებზე ადამიანი განუყრელ ქუდსაც იხდის და, ვიდრე შესვამდეს, პურს ღვინოში აწებს.

სუფრა ის ადგილია, სადაც ადამიანს შეუძლია იგრძნოს პროფანაციის საფრთხე. ხოლო, სადაც პროფანაციის საფრთხის შესაძლებლობაა, სწორედ იქ არსებობს სიწმიდე. და თუ ის "შესარგო" თვითმიზნად ხდება, მაშინ ძირს ეცემა სუფრის სულიც. და ჩვენ შეგვიძლია ვიგრძნოთ, რადენად არის განპირობებული სუფრის

წინამძღოლზე, იმ ხატის შენარჩუნება, რომელსაც თავის გულში ატარებს ყოველი მეინახე. ეს შეიძლება იყოს ის ადგილი, სადაც "თხა და მგელი ერთად ძოვდეს", ანუ მგელი დროებით - მხოლოდ დროებით, რადგან სუფრაც დროებითია, გარეთ ჯერ კიდევ წუთისოფელია - ეთხოვება თავის მგლობას, ემორჩილება წესს, რომელიც აქ სუფევს. რა უნდა ვთქვათ მეინახეებზე, როცა თავად ეკლესიაც არ არის წმინდანთა კრებული. თავი ეკლესიისა მოვიდა "არა წოდებად მართალთა, არამედ ცოდვილთა". და თუ არსებობს ღვთაებრივი პედაგოგიკა, რომელიც წარმართავს კაცობრივ საზოგადოებას, ისტორიას, არა თავსმოხვეული, არამედ თავად ადამიანის ბუნების იმანენტური კანონებით, ასევე არსებობს სუფრის გაძღოლა, რომლის წესდება, დაუწერელი წესრიგი, როგორც მეორე ბუნება, მისი წინამძღოლის პიროვნების ბუნებაზიარია. და ყველა თანამეინახე მის, როგორც ხელოვანის, ხელში ცოცხალი მასალაა, საიდანაც იძერწება დროებითი, მაგრამ მტკიცე ერთობა, სხვა დროს განუმეორებელი, როგორც თითოეული მათგანია. მათზე გადმოსულია მადლი და მათშია იმის ანაბეჭდი, რაც არც თითოეულ მათგანს, არც წინამძღოლს არ შეუქმნია, - რადგან ის მხოლოდ თანასწორთა შორის არის პირველი, - ის მხოლოდ ააშკარავებს იმას, რაც ფარულია და ყოველდღიურობაში არ ჩანს.

ის დგას სუფრის თავში, არქეტიპული ღვთაებრივი პედაგოგიკის მიწიერი მოციქული, დგას მთელი თავისი პიროვნებით, წარსულ-მომავლით, მრავალძლის წმიდა გიორგით და შაჰაბაზის ხმლით, წინაპრებით, შთამომავლობით, ბავშვობით, სიხარულით და წუხილით, და იმედებით, თავისი ხალხის თავგადასავლით და, თუ ის უძღვის თანამეინახეთ, უფრო მეტად, შესაძლოა, თავის თავს უძღვოდეს, თავის ინდივიდუალობას, რომელსაც მოწოდებად აქვს ყოველდღიურ ყოფაზე ამაღლება და ამით ძლევა ამ წუთისოფლისა, რომელიც "ბოროტსა ზედა დგას", მოწოდებად აქვს თავისი პიროვნების განშლა ამ ადამიანების თვალწინ და სხვებისთვისაც მაგალითის მიცემა. მის ხელში ყოველს შანსი ეძლევა, ჰპოვოს თავისი ადგილი და სიტყვა თანამეინახეთა ორკესტრში. და, თუ ეს კრებული, სუფრად წოდებული, ღიაა ყოველი ახლადმოსულისთვის, თუმცა მისი დრო და სივრცე, როგორც ყოფითობას განრიდებული, თითქოს საიმედოდ ჩაკეტილი უნდა იყოს, ეს გახსნილობა, როგორც მისი არსებითი თვისება, მთავარი სული, ასევე პიროვნების არსებიდან მოდის - ისინი აქ თანხვდებიან ერთმანეთს.

და ბოლოს, ვისზე შეგვეძლება თქმა, რომ სრულყოფილად ახორციელებდა ადამიანის ამ არსებით თვისებას, თუ არა იმ კაცზე, ვინც მუდამ იდგა სუფრის თავში, როგორც ბრგე ქანდაკი, მყარად დაბჯენილი ძლიერ ფეხს, განუყრელი არგნით ხელში, ღვინომოურეველი, განუმეორებელი ღიმილითა და განუმეორებელი სიტყვებით მეტყველი, "სიტყვის მკერვალი" და "ყოფიერების სახლის" მწყემსი, როგორიც სიმონ სხირტლაძე იყო?